

УДК 342.9:5.08

Оксана ЦАРЕВИЧ

суддя, Печерський районний суд міста Києва, вулиця Володимирська, 15, Київ, 01601, Україна

ORCID: 0009-0003-5738-1924

DOI: 10.32782/LST/2022-3-7

Бібліографічний опис статті: Царевич, О. (2022). Зарубіжний досвід запобігання корупційних ризиків у сфері надання публічних послуг. *Law. State. Technology*, 3, 41–46, doi: 10.32782/LST/2022-3-7

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СФЕРІ НАДАВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Наукова стаття присвячена висвітленню зарубіжного досвіду запобігання корупційних ризиків у сфері надання публічних послуг. Враховуючі нормативно-правові акти зарубіжних країн виокремлено напрямки удосконалення запобігання корупційних ризиків у сфері надання публічних послуг.

Встановлено, в Німеччині, слід назвати створення реєстру корумпованих фірм як дієвим метод боротьби з корупцією, в тому числі у сфері надання публічних послуг. У даному разі Німеччина йде шляхом іноземного досвіду, зокрема ізраїльського. Його сутність полягає у тому, що фірма, яка включена до такого реєстру, позбавляється права виконувати будь-які державні замовлення, стає об'єктом більш пильної уваги з боку правоохоронних органів. Такі заходи, за оцінками парламентарів та урядовців, повністю себе виправдовують. У науковій літературі Німеччини прийнято поділити корупційні діяння на три групи. Ситуативна корупція – це, як правило, спонтанні дії, що відбуваються без планування і є неадекватною реакцією на безпосередньо проведену службову дію на чийсь користь поза законом та норм або таку, що безпосередньо відбувається за корупційною дією. Структурна корупція – має місце, коли продажність політиків службовців та інших посадовців субсидується протягом тривалого часу або якщо корупція має неодноразовий характер. Корупція як складова частина організованої злочинності є найвищою й найбільш небезпечною формою корупції. Вона виявляється в діях організованої злочинності, що мають на меті поставити державні, суспільні, економічні та політичні установи під контроль злочинних організацій.

Зроблено висновок, що наступними шляхами успішної боротьби з корупцією, в тому числі у сфері надання публічних послуг, вироблені світовим співтовариством є: чітке регламентування дій та етичних стандартів діяльності посадових осіб усіх рівнів, в тому числі у сфері надання публічних послуг та відповідальність за їх порушення; відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, в тому числі у сфері надання публічних послуг; дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства; свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

Ключові слова: державна послуга, зарубіжний досвід, корупція, корупційні ризики, публічна послуга, послуга, удосконалення.

Oksana TSAREVYCH

Judge, Pechersk District Court of Kyiv 15 Volodymyrska Street, Kyiv, 01601, Ukraine

ORCID: 0009-0003-5738-1924

DOI: 10.32782/LST/2022-3-7

To cite this article: Tsarevych, O. (2022). Zarubizhnyi dosvid zapobihannia koruptsiinykh ryzykiv u sferi nadannia publichnykh posluh [Foreign experience in preventing corruption risks in the provision of public services]. *Law. State. Technology*, 3, 41–46, doi: 10.32782/LST/2022-3-7

FOREIGN EXPERIENCE IN PREVENTING CORRUPTION RISKS IN THE PROVISION OF PUBLIC SERVICES

The scientific article is devoted to the coverage of foreign experience in preventing corruption risks in the field of public services. Taking into account the regulatory and legal acts of foreign countries, directions for improving the prevention of corruption risks in the field of public services are highlighted.

It has been established, in Germany, that the creation of a register of corrupt companies should be called an effective method of combating corruption, including in the field of public services. In this case, Germany follows the path of foreign experience, in particular Israeli experience. Its essence lies in the fact that a firm included in such a register is deprived of the right to fulfill any government orders, and becomes the object of closer attention

from law enforcement agencies. According to parliamentarians and government officials, such measures fully justify themselves. In the scientific literature of Germany, it is customary to divide corruption acts into three groups. Situational corruption is, as a rule, spontaneous actions that take place without planning and are an inadequate reaction to a directly performed official action for someone's benefit outside the law and norms or that directly occurs as a result of a corrupt action. Structural corruption occurs when the corruption of politicians, officials and other officials is subsidized over a long period of time or when the corruption is repeated. Corruption as a component of organized crime is the highest and most dangerous form of corruption. It manifests itself in the actions of organized crime aimed at bringing state, social, economic and political institutions under the control of criminal organizations.

It was concluded that the following ways of successful fight against corruption, including in the field of providing public services, developed by the world community are: clear regulation of actions and ethical standards of the activities of officials at all levels, including in the field of providing public services and responsibility for their violations; openness of government, transparency and comprehensibility of state decision-making procedures, including in the field of providing public services; effective mechanisms of control over the activities of state bodies by civil society; freedom of speech, freedom and independence of mass media.

Key words: public service, foreign experience, corruption, corruption risks, public service, service, improvement.

Актуальність проблеми. Актуальність теми обумовлена тим, що в сучасному світі в цілому, не тільки в Україні, корупція поширюється у всіх сферах життя суспільства: політиці, економіці, суспільних відносинах. Крім того, з огляду на зростлі розміри прояви і масштаби поширення корупційних дій, що підривають як економічний потенціал держави, так і довіру громадян до органів державної влади, дозріла реальна необхідність прийняття невідкладних і дієвих заходів по боротьбі з цими негативними явищами.

У сучасному світі корупція виходить за межі кордонів окремих держав і лише акумуляцією спільних зусиль можна їй протидіяти. У зв'язку з цим, багато держав, що входять в Організацію об'єднаних націй (ООН) і Раду Європи, обговорили і прийняли ряд міжнародних конвенцій, які сприяють боротьбі з корупцією посадових осіб органів влади. До таких документів відносяться зокрема: Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом» 1990 р. (ратифікована Україною 17 грудня 1997 р.) (Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом», 1990), Конвенція Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 р. (ратифікована в Україні 18 листопада 2006 р.) (Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, 2007), Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. (ратифікована Україною 4 лютого 2004 року) (Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, 2000), Конвенція ООН проти корупції 2003 року (ратифікована Україною 18 листопада 2006 року) (Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, 2006).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем, пов'язаних з корупцією, виникненням корупційних ризиків та напрацюванням механізму запобігання і про-

тидії цьому явищу, приділяли увагу чимало вітчизняних науковців. Результати висвітлені у публікаціях таких авторів, як: В. Авер'янов, Л. Багрій-Шахматов, О. Банчук, І. Беззуб, Л. Біла-Телуньова, В. Білоус, Ю. Битяк, Н. Берлач, Г. Блінова, О. Бородіна, В. Волковинська, Є. Гетьман, В. Горощук, Є. Додін, Е. Дмитренко, О. Захарчук, А. Зелінський, Н. Нижник, О. Кальман, М. Камлик, Р.Калюжний, Т. Коломоєць, А. Комзюк, С. Константінов, І. Коліушко, І. Корж, Т. Кравченко, О. Кузьменко, Є. Легеза, П. Лютіков, Р. Мельник, О. Миколенко, І. Мазур, М. Маринюк, О. Новіков, Н. Онищенко, Т. Плуатар, Д. Приймаченко, О. Проневич, О. Прохоренко, С. Рогульський, М. Руденко, Т. Серьогіна, В. Сокуренько, А. Сиротін, Н. Сорокіна, О. Терещук, М. Тихомиров, В. Трепак, М. Хавронюк, В. Шкарупа, Х. Ярмакі та ін.

Серед зарубіжних учених, які досліджували різні аспекти корупції виділяються: П. Ван Дюйн, Д. Поуп, Е. Генкінс, Д. Кауфман, Д. Хелман, С. Пуффер, В. Кудрявцева, А. Кірпічніков, М. Костенніков та інші.

Разом з тим, зазначені наукові роботи оминули поглиблене дослідження корупційних ризиків у сфері надання публічних послуг.

Аналіз наукової літератури з обраної проблематики свідчить, що деякі питання корупційних ризиків в діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо надання публічних послуг потребують нових наукових підходів для їх вдосконалення і покращення.

Метою статті є розкриття змісту зарубіжного досвіду запобігання корупційних ризиків у сфері надання публічних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Названі міжнародні акти ратифіковані Україною, внаслідок чого, їх положення активно імплементуються в українську правову систему. Це сприяє вдосконаленню правового механізму, а так само посилює ефективність методів протидії корупції.

Нажаль, особи, яким доводилося отримувати будь-які адміністративні послуги, наприклад, отримувати водійські права, вже звикли до корупційних явищ. Аналізуючи випадки прояву корупції в державних органах влади, серед найбільш корумпованих сфер діяльності в Україні можна виділити наступні органи: митні органи: пропуск через кордон заборонених до перевезення товарів; повернення конфіскованих товарів і валюти; заниження митних зборів та ін.; податкові органи: нестягнення податків в повному обсязі; повернення ПДВ та ін.; медичні установи та організації: закупівля обладнання і ліків за завищеними цінами; видача неправдивих медичних висновків; пріоритетне обслуговування одних громадян за рахунок інших та ін.; служби автомобільних інспекцій: необґрунтоване надання ліцензій (водійських прав, довідок про проходження техогляду); відсутність законного покарання для порушників правил користування дорогами та ін. (Гвоздецький, 2014).

Аналіз зарубіжного досвіду протидії корупції при наданні публічних послуг може допомогти вибрати зі світового досвіду набір ефективних антикорупційних заходів, і зрозуміти, по-перше, що корупції можна протидіяти в умовах, що склалися в сучасній Україні. По-друге, що існують перевірені досвідом, як принципи і методи ефективною протидії корупції, так і показники, що дозволяють обґрунтовано судити про рівень ефективності застосовуваних антикорупційних заходів.

Наприклад, в Латвії державна компанія «Дирекція безпеки дорожнього руху» (ДБДД) здійснює реєстрацію та технічний контроль дорожніх транспортних засобів, оцінку кваліфікації водіїв, видачу водійських прав, а також надає і інші послуги. Дослідження свідчать про низький рівень корупції в сфері надання послуг ДБДД. У 2018 році, 92,7% респондентів, які скористалися послугами (отримання водійських прав), відповіли, що вони не вдавалися до особистих зв'язків, подарунків або неофіційних платежів. Тільки 0,8% респондентів повідомили про піднесення подарунків або внесення неофіційної ціни в розмірі 5 або більше латвійських латів (близько 7,11 євро) (Клімова, 2012).

Особливі заходи контролю робляться на підставі широкого діапазону відомостей, одержуваних, наприклад, в ході неофіційного спілкування зі співробітниками ДБДД, виходячи з ознак незвичайної діяльності, виявлених за допомогою аналізу баз даних ДБДД, і, навіть з обговорень водіїв на онлайн форумах або рекламних оголошень, де приватні особи обіця-

ють успішне вирішення певних питань у ДБДД натомість на грошову винагороду. Погоджена процедура дій в ситуаціях, коли співробітнику пропонувався хабар.

У Румунії Головне управління по боротьбі з корупцією (DGA) є спеціалізованою, підпорядкованою безпосередньо міністру структуру в складі МВС, на яку покладено профілактика і припинення корупції. Їм була розроблена методика оцінки корупційних ризиків з метою підвищення аналітичного потенціалу і заходів реагування на корупційні ризики. Методика спрямована на підтримку етичних норм, прозорості та успішне проведення конкретних заходів, розстановку пріоритетів і підвищення відповідальності керівництва міністерства за проведення заходів з профілактики та контролю корупційних ризиків. Завдяки застосуванню методики міністерством здійснюються конкретні заходи, такі, як введення нової системи комплектування, зміна системи видачі водійських прав, реєстрації автотранспорту і т. д. Європейська комісія дає високу оцінку цій системі в рамках Механізму співпраці та верифікації (Клімова, 2012).

Широко використовуваним засобом для протидії корупції при видачі водійських прав в практиці європейських країн є фотовідеофіксація теоретичних і практичних іспитів. В західних країнах для цих цілей використовують автоматизовану фіксацію, яка повністю контролює рухи машини, а іноді навіть цілі автоматизовані автодроми.

Щоб знизити корупцію при видачі водійських прав, необхідно провести цілий ряд змін.

По-перше, іспити не повинні приймати співробітники сервісних центрів. Можна взяти на озброєння досвід європейських країн, де незалежні екзаменатори неупереджені у прийнятті рішень і несуть персональну відповідальність за проєктованих водіїв.

Крім того, в країнах ЄС практичні іспити проходять втричі довше, ніж в Україні. За українським нормативним документам, іспит повинен тривати не більше чверті години, а за європейськими – не менше сорока п'яти хвилин. За більш тривалий час можна краще оцінити навички водіння.

Найменш корумпованою країною на сьогодні, в тому числі у сфері надання публічних послуг, залишається Данія, завдяки своїм успішно діючим антикорупційним законодавством та ініціативам. Так, наприклад, усі великі організації стали притримуватися політики «абсолютної нетерпимості», тобто неприйнятність хабарництва у межах власних організацій або процесу

співпраці із зовнішніми партнерами. Крім того, в Данії існують етичні кодекси або кодекси честі чиновників, спеціальні контрольно-наглядові органи, висока громадянська ініціатива, забезпечення гласності та відкритості на рівні правління.

Торгова рада Данії розробила широку антикорупційну стратегію, націлену на допомогу датським організаціям, які зіштовхуються із загрозою корупції в процесі інтернаціоналізації.

Якщо хтось буде хоча б запідозрений в корупції, може бути відразу позбавлений кар'єри. Не платити податки практично неможливо. Увесь рух грошових активів – прозорий, всі прибутки і витрати – відомі, приховати що-небудь – дуже тяжко.

Потрібно зазначити, що в Данії державні службовці мають високу ступінь соціального захисту. Вони, як і всі громадяни країни, забезпечуються безплатною медициною та освітою, соціальними гарантіями (Звіт ЄС про корупцію, 2014).

У Новій Зеландії антикорупційною стратегією є гнучке корпоративне управління і управління персоналом. В цій країні майже немає таких понять, як «кадровий ліміт» або «реєстр посад». Немає ніяких обмежень в оплаті праці. Розмір заробітної праці встановлюється на основі принципу компетенції і у відповідності з кінцевим результатом роботи. Фінансування державного органу, включаючи його заробітні плати залежить від його конкретних цілей. Рівень заробітної плати держслужбовців, в тому числі у сфері надання публічних послуг, вищий, ніж в приватному сектор. Поряд з високими заробітними платами в цій країні дозволяється державним службовцям за відсутності конфлікту інтересів та за згодою керівника займатися підприємницькою діяльністю (Henderson, J., Cave S., Petrie M., 2003).

В антикорупційній політиці Фінляндії, характерні такі фактори:

- політична, фінансова і кадрова незалежність системи правосуддя;
- незалежні засоби масової інформації;
- відкритість процесу прийняття рішення посадовими особами;
- мінімізація втручання держави в сектор економіки;
- ефективна організація адміністративної системи (компактність, мала ступінь бюрократії, відсутність кастовості, клановості і т.д.);
- адекватна система внутрішнього і зовнішнього контролю за діями посадових осіб, широкі повноваження у цій області у канцлера юстиції, парламентського уповноваженого по правам людини, парламенту;

- достойний рівень заробітної плати посадових осіб, наявність «соціального пакету» (пенсійне забезпечення, вихідної допомоги), розмір якого встановлюється за вислугою років;
- морально-психологічне налаштування суспільства і всього корпусу посадових осіб на несприйняття корупції.

Основні антикорупційні принципи фінської держави – прозорість процесу здійснення владних повноважень, забезпечення законності у державній адміністрації, відповідальність і добропорядність посадових осіб та службовців. Державна політика профілактики і запобігання корупції, в тому числі у сфері надання публічних послуг, міститься в загальнонаціональній Програмі по боротьбі з правопорушеннями в економічній сфері (1996 р.)

Досить цікавою є практика боротьби з корупцією Сінгапура, так як дана країна, на відміну від деяких європейських з стабільною економікою була дуже бідною та корумпованою, в тому числі у сфері надання публічних послуг. До моменту здобуття незалежності у 1965 році, Сінгапур опинився в ситуації, чимось подібній пострадянській Україні. Країна знаходилася у дуже тяжкому економічному стані і була наскрізь пронизана беззаконням. Населення мало низький рівень освіти і не вміло захищати свої права.

Система протидії корупції у Нідерландах включає такі процедурні та інституціональні заходи, як:

- постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків, в тому числі у сфері надання публічних послуг, – покарання за корупційні дії. Щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб, причетних до корупції, в тому числі у сфері надання публічних послуг. Усі матеріали, пов'язані з корупційними діями, якщо вони не торкаються системи національної безпеки, в обов'язковому порядку стають доступними для громадськості розробка системи моніторингу можливих місць виникнення корупційних дій у державних та громадських організаціях і суворого контролю за діяльністю осіб, які там працюють, в тому числі у сфері надання публічних послуг;
- створення системи прав і обов'язків посадових осіб із визначенням міри відповідальності за порушення посадової етики та корупційні прояви. Ця система визначає також правила поведінки з виправлення допущених порушень, в тому числі у сфері надання публічних послуг;
- основною мірою покарання за корупційну дію є заборона працювати в державних

організаціях та втрата всіх соціальних пільг, які надає державна служба, наприклад пенсійного і соціального обслуговування. Шкала покарань передбачає також штрафи та тимчасове відсторонення від виконання обов'язків, в тому числі у сфері надання публічних послуг (Leheza *et. al.*, 2022);

– в усіх організаціях, зокрема у міністерствах, є служби внутрішньої безпеки, обов'язком яких є реєстрація та виявлення помилок чиновників, їх навмисних чи випадкових порушень діючих правил і відповідних наслідків таких порушень, в тому числі у сфері надання публічних послуг. Державні організації прагнуть заохочувати позитивні дії посадових осіб, в тому числі у сфері надання публічних послуг. Система заохочень спрямована на те, щоб чиновнику було вигідно і матеріально, і морально поводитися чесно та ефективно (Leheza *et. al.*, 2021).

В Німеччині, слід назвати створення реєстру корумпованих фірм як дієвим метод боротьби з корупцією, в тому числі у сфері надання публічних послуг. У даному разі Німеччина йде шляхом іноземного досвіду, зокрема ізраїльського. Його сутність полягає у тому, що фірма, яка включена до такого реєстру, позбавляється права виконувати будь-які державні замовлення, стає об'єктом більш пильної уваги з боку правоохоронних органів. Такі заходи, за оцінками парламентарів та урядовців, повністю себе виправдовують. У науковій літературі Німеччини прийнято поділити корупційні діяння на три групи (Leheza *et. al.*, 2018).

Ситуативна корупція – це, як правило, спонтанні дії, що відбуваються без планування і є неадекватною реакцією на безпосередньо проведену службову дію на чийсь користь поза

законом та норм або таку, що безпосередньо відбувається за корупційною дією. Структурна корупція – має місце, коли продажність політиків службовців та інших посадовців субсидується протягом тривалого часу або якщо корупція має неодноразовий характер. Корупція як складова частина організованої злочинності є найвищою й найбільш небезпечною формою корупції. Вона виявляється в діях організованої злочинності, що мають на меті поставити державні, суспільні, економічні та політичні установи під контроль злочинних організацій. При цьому виді корупції діють потужні й розгалужені злочинні організації, що розповсюджують свій вплив не тільки на окремі німецькі землі, а й на всю територію країни. Найбільш виразно це проявляється при розподілі державних контрактів на будівництво великих об'єктів, в тому числі у сфері надання публічних послуг, таких як аеропорти, автомагістралі, очисні споруди, зброя та устаткування для армії, флоту та поліції, спортивні об'єкти та концертні зали (Халковський, 2011).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, в цілому можна зазначити наступні шляхи успішної боротьби з корупцією, в тому числі у сфері надання публічних послуг, вироблені світовим співтовариством: чітке регламентування дій та етичних стандартів діяльності посадових осіб усіх рівнів, в тому числі у сфері надання публічних послуг та відповідальність за їх порушення; відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, в тому числі у сфері надання публічних послуг; дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства; свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом» Страсбург, 8 листопада 1990 року (Конвенцію ратифіковано із заявами і застереженнями Законом України № 738/97-ВР (738/97-ВР) від 17.12.97)
2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) (*Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2007, № 47–48) (Конвенцію ратифіковано із заявою Законом № 252-V (252-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст. 497).
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року (Конвенцію ратифіковано із застереженнями і заявами Законом № 1433-IV (1433-15) від 04.02.2004).
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (*Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2007, № 49) (Конвенцію ратифіковано із заявами Законом (№251-V (251-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст. 496).
5. Гвоздецький В. Д. Адміністративно-правові та організаційні засади запобігання та протидії корупції в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. К., 2014. 587 с.
6. Клімова С.М. Організація запобігання та протидії корупції в Україні: навч. посіб. Х.: Вид-во ХарPI-АДУ «Магістр», 2012. 200 с.
7. Звіт ЄС про корупцію. Брюсель. 2014. URL: <http://www.studfiles.ru/preview/2042647>

8. Henderson, J., Cave S., Petrie M. (2003). National Integrity System: Country Study Report. New Zealand. URL: www.archive.transparency.org
9. Халковський О.М. Досвід протидії корупції у зарубіжних країнах. Економіка та держава. 2011. № 3. С. 104–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_3_30
10. Leheza Ye., Len V., Shkuta O., Titarenko O., Cherniak N. Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings. *Revista de la universidad del zulia*. 2022. Vol. 13, no. 36, 276–287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18.8>
11. Leheza Ye., Odyntsova I., Dmytrenko N. Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. *Ratio Juris Unaula*. 2021. Vol. 16, no. 32, pp. 291–306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12.9>
12. Leheza Ye., Savielieva M., Dzhafarova O. Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*. 2018. Vol. 4, no. 3, pp. 147–157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>

REFERENCES:

1. Konventsiia Rady Yevropy “Pro vidmyvannia, poshuk, aresht ta konfiskatsiiu dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom” Strasburh, 8 lystopada 1990 roku [Council of Europe Convention “On Laundering, Search, Seizure and Confiscation of Proceeds of Crime” Strasbourg, November 8, 1990] (Konventsiuu ratyfikovano iz zaiavamy i zasterezhenniamy Zakonom № 738/97-VR (738/97-VR) vid 17.12.97) – The Convention was ratified with statements and reservations by the Law of Ukraine № 738/97-BP (738/97-BP) dated 17.12.97). [in Ukrainian]
2. Kryminalna konventsiia pro borotbu z koruptsiieiu (ETS 173) [2. Criminal Convention on Combating Corruption] (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2007, № 47–48) (Konventsiuu ratyfikovano iz zaiavoiu Zakonom № 252-V (252-16) vid 18.10.2006, VVR, 2006, № 50, st. 497) [in Ukrainian]
3. Konventsiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti [United Nations Convention against Transnational Organized Crime] Pryiniata rezoliutsiieiu 55/25. Heneralnoi Asamblei vid 15 lystopada 2000 roku (Konventsiuu ratyfikovano iz zasterezhenniamy i zaiavamy Zakonom № 1433-IV (1433-15) vid 04.02.2004) [in Ukrainian]
4. Konventsiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty koruptsii [United Nations Convention against Corruption] (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2007, № 49) (Konventsiuu ratyfikovano iz zaiavamy Zakonom (№ 251-V (251-16) vid 18.10.2006, VVR, 2006, N50, st. 496) [in Ukrainian]
5. Hvozdetskyi V. D. Administratyvno-pravovi ta orhanizatsiini zasady zapobihannia ta protydii koruptsii v Ukraini [Administrative, legal and organizational principles of preventing and countering corruption in Ukraine]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. K., 2014. 587 s. [in Ukrainian].
6. Klimova S.M. (2012). Orhanizatsiia zapobihannia ta protydii koruptsii v Ukraini [Organization of prevention and counteraction of corruption in Ukraine]: navch. posib. Kh.: Vyd-vo KharRIADU “Mahistr”. 200. [in Ukrainian].
7. Zvit YeS pro koruptsiuu. Briusel [EU report on corruption. Brussels] 2014. URL: <http://www.studfiles.ru/preview/2042647> [in Ukrainian].
8. Henderson, J., Cave S., Petrie M. (2003). National Integrity System: Country Study Report. New Zealand. URL: www.archive.transparency.org
9. Khalkovskyi O.M. (2011). Dosvid protydii koruptsii u zarubizhnykh krainakh [Experience of combating corruption in foreign countries]. *Ekonomika ta derzhava*. 2011. № 3. S. 104–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_3_30 [in Ukrainian].
10. Leheza, Y., Len, V., Shkuta, O., Titarenko, O., & Cherniak, N. (2022). Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings]. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 13(36), 276–287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18.8> [in English].
11. Leheza, Ye., Odyntsova, I. & Dmytrenko, N. (2021). Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. *Ratio Juris Unaula*, 16, 32, 291–306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12.9> [in English].
12. Leheza, Ye., Savielieva, M. & Dzhafarova, O. (2018). Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*, 4, 3, 147–157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157> [in English].